

ДДИК С.Є.

к.ю.н., науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, м. Київ

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

У сучасних умовах розвитку Української держави та суспільства, важливе значення має підвищення рівня кримінально-правової охорони правосуддя, оскільки останнім часом, правосуддя, яке повинно виступати гарантом справедливості у суспільстві, перетворюється на інструмент вчинення свавілля.

Щоб запобігти такому перетворенню, пропонується культивувати соціальну культуру серед громадян у поєднанні з застосуванням передбаченого законодавством примусу до тих з них, які не піддаються такому культивуванню і все ж чинять свавілля [1, с. 3]. Важливе значення у цьому напрямку відіграє кримінальна юстиція, зокрема, «активна кримінальна юстиція» (замість наявної сьогодні «пасивної кримінальної юстиції»).

Слід зазначити, що право на справедливе та незалежне правосуддя є одним з найцінніших надбань суспільства. Громадська довіра й повага до судової влади – це гарантія ефективної роботи судової системи. Члени суспільства розглядають поведінку суддів як невід’ємну складову довіри до судів, а відтак і держави загалом. Наявність такої довіри передбачає існування певних засобів, що забезпечують відповідальність суддів, які не виправдовують такої довіри і перетворюються на інструмент свавілля. Одним із таких засобів є кримінально-правова охорона правосуддя, при здійсненні якої потрібно дотримуватися принципу незалежності суддів з метою захисту їх від необґрунтованого кримінально-правового переслідування.

Зважаючи на орієнтацією України на європейські шляхи розвитку, приєднанням до низки міжнародно-правових актів важливим для підвищення кримінально-правової охорони правосуддя є приклади сучасного зарубіжного кримінального законодавства та норми міжнародно-правових актів.

Для підвищення протидії корупції у сфері правосуддя потрібно зважати на принципи протидії корупції, які пропонують науковці, та принципи, що сформульовані у міжнародно-правових документах, які повинні реалізовуватися із урахуванням особливостей національного законодавства та особливостей корупції в Україні (корупції кризового типу). Особливу увагу слід звернути на принципи наведені у Резолюції (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи від 06.11.1997 року «Про двадцять принципів боротьби з корупцією», зокрема: 1) проводити ефективні заходи для попередження корупції і у зв’язку з цим підвищувати суспільне розуміння та культуру громадян; а) здійснювати антикорупційне просвітництво і підвищення антикорупційної активності громадян шляхом забезпечення поширення в суспільстві інформації про причини та умови, що сприяють корупції, корупційні технології та соціальні (політичні, економічні, правові, моральні) наслідки корупції; б) здійснювати протидію корупції шляхом розвитку соціальної, тобто політичної, економічної, правової, моральної культури громадян (Принцип перший Резолюції); 2) гарантувати визнання національної та міжнародної корупції кримінальною (Принцип другий Резолюції); 3) обмежувати імунітет від розслідування, судового розгляду чи виконання судових рішень щодо відповідальності винних осіб за корупційні діяння до ступеня, що необхідний у демократичному суспільстві (Принцип шостий Резолюції) тощо.

Враховуючи особливості національного законодавства про кримінальну відповідальність та зважаючи на норми кримінальних кодексів деяких зарубіжних країн, з метою уникнення небажаної конкуренції норм у КК України при встановленні відповідальності суддів за одержання неправомірної вигоди (хабара) окремою нормою, пропонуємо диференціювати відповідальність суддів за постановлення завідомо неправосудного рішення в залежності від судового провадження (кримінального, цивільного, адміністративного чи господарського) у якому постановлено таке рішення та з урахуваннях ступеня тяжкості суспільно-небезпечних наслідків, що спричиненні неправосудним рішенням.

Беручи до уваги норми Європейської хартії про Закон «Про статус суддів» (Рада Європи, Лісабон, 1998 рік), пропонується притягувати суддів до кримінальної відповідальності за службову недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

Також, зважаючи на Висновок «Оцінювання роботи суддів» (Перша експертна комісія Міжнародної асоціації суддів, Софок, 1 жовтня 2006 року), з метою уникнення випадків необґрунтованого передчасного порушення кримінальної справи щодо суддів, питання про їх порушення за фактом постановлення суддею завідомо неправосудного акта в тому числі за неправомірну вигоду (хабар), слід вирішувати лише після скасування судових рішень у встановленому законом порядку. При цьому, притягнення до кримінальної відповідальності суддів за постановлення завідомо неправосудного акта можливе не лише тоді, коли останній вирішує справу по суті, а й у випадках, коли він не вирішує справу по суті, але спричинив тяжкі наслідки або був вчинений з корисливих мотивів чи з інших особистих інтересів.

Підсумовуючи, варто зазначити, що реалізація діяльності щодо протидії злочинам у сфері правосуддя може бути ефективною у випадку дотримання доктрини протидії злочинності, яка виражається формулою: «соціальна культура громадян плюс кримінальна юстиція». Виходячи з цієї доктрини, існує наступна закономірність: «кримінальна юстиція є ефективною настільки, наскільки розвинутою є соціальна культура громадян, під якою розуміється політична, економічна, правова, моральна культура громадян» [1, с. 7].

Список використаних джерел:

1. Костенко О.М., Нагребельний В.П. Правосуддя – основа правової і демократичної держави / О.М. Костенко, В.П. Нагребельний // Часопис Київського університету права. – 2007. – № 1. – С. 3-7. – 220 с.